

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У СУЧАСНІЙ ВИЩІЙ ОСВІТІ: ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ

Характерною особливістю XXI століття є усвідомлення багатьма країнами і народами того фундаментального факту, що саме людський фактор є головним ресурсом соціогенезу, і тому вкладення інвестицій у розвиток людини і насамперед у вищу освіту виступає гарантією безпеки суспільства й підйому його добробуту. У зв'язку з інформатизацією всіх сфер життя сучасного суспільства спостерігається зростання значущості нових інформаційних технологій у вузівській системі освіти. Це з необхідністю вимагає більш глибокого розуміння природи людини, адекватним вираженням чого повинна бути відповідна модель людської особистості.

Сучасні дослідження свідчать про різноманітність первинних властивостей людини і одночасно про існування певних типів, яким притаманні більш-менш цілісні комплекси тілесних і психічних властивостей. Найважливішим методологічним принципом, який дозволяє виявити адекватну сучасним освітнім цілям модель людської особистості, служить положення про те, що саме індивідуальність людини є основою еволюції суспільства.

У відкритому світі, – як підкреслює відомий російський фахівець у даній царині Ірина Свінторжицька, – людська індивідуальність виступає як основа суспільних зв'язків. Складність і різноманітність завдань, що виникають перед суспільством, вимагають індивідуальної ініціативи, а отже, й індивідуальної різноманітності. Саме тому вільний розвиток індивідуальності є умовою розвитку та еволюції суспільства. Для відкритої системи освіти дане положення – основоположний чинник, тоді як класична модель освіти передбачає жорсткі норми, що уніфікують людську індивідуальність [1]. Дійсно, дуже суттєвим є положення про те, що, незважаючи на значущість соціокультурних джерел розвитку людини як особистості, що детермінують її виховання і навчання за «соціальною програмою», вона не є пасивним продуктом впливу середовища і

обставин. Сучасна філософія освіти й теоретична педагогіка опирається, як відомо, на принцип визначальної ролі активності самої особистості у власному розвитку й формуванні. Це викликає прагнення педагогів знайти способи стимулювання цієї активності в процесі виховання, освіти й навчання. Важливе значення для розвитку і вдосконалення даного напрямку мають також фундаментальні ідеї про те, що вдосконалення соціальних і духовних відносин у суспільстві визначає вдосконалення і розвиток самої людини і що цей розвиток має широкий діапазон можливостей, який дозволяє людині посилювати потенціал своїх як природних, так і особистісних властивостей і якостей.

Сучасний стан розвитку інформаційного суспільства в Україні з необхідністю вимагає свободи людини в різних сферах соціокультурної діяльності. Однією з методологічних передумов педагогіки є положення, згідно з яким виховання, освіта і навчання має соціально-детермінований характер, тобто вони обумовлені потребами соціуму у підготовці молодого покоління, здатного адекватно відповідати на виклики часу.

Відомий педагог і філософ С. Гессен зазначає у зв'язку з цим, що у взаєминах викладача й того, хто навчається, повинен головувати принцип свободи, який не відкидає понять обов'язку й дисципліни в системі освіти, а трансформує їх в інгредієнти вільної волі того, хто навчається [2]. Відповідно до його педагогічних установок, що носять методологічний характер, свобода аж ніяк не є тільки пізнанням необхідності, не є тільки вибором можливостей. Гессен неодноразово підкреслював, що свобода є творчість нового, такого, чого у світі доти не існувало. Свобода не є довільний вибір між кількома вже даними в готовому вигляді, хоча й можливими тільки шляхами, а є створенням нового особливого шляху, не існуючого раніше навіть у вигляді можливого виходу [2].

Розуміння суті свободи як творчості в застосуванні до педагогіки з її арсеналом дидактичних засобів означає, особливо у разі використання новітніх інформаційних технологій у вузівській системі, що викладач у своїй роботі зі

студентом акцентує свою діяльність на самостійності тих, хто навчається, у вивченні навчального матеріалу й розвитку критичності і нестандартності їх мислення. Все це підкреслює важливість наступного методологічного положення, без якого немислима сучасна педагогічна думка. Справжня наука відображає об'єктивні закони суспільного розвитку, що дозволяє їй служити соціальному прогресу і затверджувати людину як вищу цінність суспільства. У цьому аспекті філософія освіти, що розробляє проблеми виховання, освіти і навчання у відповідності з об'єктивними тенденціями розвитку суспільства, служить інтересам усіх членів суспільства, піднесенню їх духовних потреб, оновленню й гармонізації суспільних відносин.

Зазначені методологічні положення, що лежать в основі розвитку наукової педагогіки, дозволяють використовувати теоретичні ідеї виховання, освіти і навчання, розроблені передовими представниками педагогічної думки минулого. Вони тільки акцентують увагу на необхідності дотримуватися наукового характеру самої педагогіки, переконливо показують її гуманістичні, загальнолюдські основи й націлюють філософсько-освітню думку на пошук моделі людської індивідуальності, що дозволяє найбільш адекватно відобразити її специфічність у тому чи іншому соціокультурному середовищі, щоб використовувати відповідні розроблені методи. Дана модель повинна відповідати такій методологічній вимозі сучасної педагогічної науки, яка сформульована у вигляді тези «цілі освіти збігаються з цілями культури».

Як відомо, у другій половині 1990-х років стала складатися нова система, яка характеризується інтеграцією різних засобів комунікації (комп'ютерні комунікації, телекомунікації тощо) і своїм інтерактивним потенціалом. Ця система мультимедіа охоплює на Заході практично всі сфери життя – виробництво, сім'ю, освіту, охорону здоров'я, індустрію розваг і туризму. Розсіяні емпіричні свідчення та коментарі з приводу різних компонентів нової комунікаційної системи дають основу для деяких гіпотез про виникаючі соціальні й культурні тенденції. Як неодноразово зазначалося у низці попередніх авторських публікацій, нова комунікаційна система внесла істотні

зміни в сучасну культуру, перетворивши її в інформаційну, значущість якої для сучасної людини полягає в ідентифікації нею свого «Я», у набутті своєї людської сутності, у формуванні свого творчого потенціалу і наступної за цим самореалізації [4-6].

Сучасна інформаційна культура являє собою єдність традиційної культури та електронних засобів комунікації. Нові електронні засоби не відокремлюються від традиційних культур — вони їх абсорбують. Мінлива соціокультурна реальність, інформаційна культура, яка виникає на її підставі, не можуть не впливати на систему освіти. Не слід забувати того суттєвого факту, згідно з яким переважна частина нашої культури заснована на навчанні як соціокультурному способі трансляції інформації від одного покоління до іншого. Дійсно, дослідження в галузі історії взаємодії і взаємовпливу освіти, виховання і культури показують, що розвиток освіти впливає на становлення культури і що зростання масштабів і якості культури змінює людей і суспільство, детермінуючих саму освіту [7-9].

Взаємозв'язкам між освітою і культурою підкоряються і соціокультурні процеси сучасної епохи, коли першість у життєдіяльності людини і соціуму належить інформації та інформаційних технологій нового типу. Інформатизація суспільства і сучасної освіти настільки тісно пов'язана з розвитком і наповненням мережі електронних комунікацій, що ці слова сьогодні практично є синонімами. Наша культура стрімко стає культурою інформаційних комп'ютерних комунікацій, що не може не позначитися на освіті. Інформатика переростає свій колишній статус одного із засобів підтримки навчального процесу, одного з інструментів освіти і навіть однієї з багатьох навчальних дисциплін. Сьогодні ми говоримо про оволодіння і студентами, і викладачами інформаційною культурою, як про одну з найважливіших складових безперервної освіти та підвищення кваліфікації. Однак інформаційна культура не зводиться тільки до засвоєння технологічних знань і умінь. Для освоєння сучасної інформаційної культури суб'єкти потребують не стільки інструкцій, скільки доступу до світу комунікацій і можливості відігравати в цьому світі

значущу роль. У ході здобуття вищої освіти студент не тільки опановує суму знань і практик, а й засвоює прийняту в суспільстві систему цінностей, вчиться застосовувати вироблені культурою критерії та категорії для оцінки подій і явищ, що відбуваються в навколишньому світі, для прогнозування результатів своєї власної діяльності. Самі сучасні освітні технології являють собою спосіб використання живої праці (людських ресурсів) і різних засобів комунікації, обчислювальної та іншої техніки для створення, збору, передачі, зберігання й обробки інформації при наданні освітніх послуг.

Сучасні інформаційні технології, використовувані в сучасній вузівській освіті, дають можливість вирішувати цілу низку принципово нових дидактичних завдань: вивчати явища і процеси в мікро-і макросвіті, всередині складних технічних і біологічних систем за допомогою моделювання; представляти в зручному для вивчення масштабі часу різні фізичні, хімічні, біологічні та соціальні процеси, які реально протікають з дуже великою або занадто малою швидкістю; впроваджувати у навчальний процес заняття з використанням комп'ютерних моделей дуже дорогого, часом унікального обладнання, недоступного навчальним закладам. Особливу роль у вузівській системі відіграють віртуальні освітні технології, використання яких передбачає розуміння індивіда як самонавчального суб'єкта освітньої діяльності, який активно і свідомо застосовує доступні інформаційні технології, щоб отримати знання та навички, підвищити свій професійний потенціал.

Таким чином, одне з основних завдань сучасної освіти полягає в узгодженні ієрархії особистих цінностей з ієрархією суспільстві цінностей, прийнятих у даний час. Тому цілком природно, що в освіті використовуються інформаційні технології, стратегія організації яких залежить від типу культури даного суспільства. Дослідники певну увагу приділяють значущості так званої інформаційної культури в розвитку й функціонуванні системи відкритої освіти.

Література

1. *Свинторжицкая И. А.* Методологические и педагогические основы человеческого измерения информационных технологий дистанционного

- обучения в высшей школе : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / Свинторжицкая И. А. — Р-н-Д, 2001. — 313 с.
2. *Гессен С. И.* Педагогические сочинения / С. И. Гессен. — Саранск : Красный октябрь, 2001. — 566 с.
3. *Гессен С. И.* Свобода и дисциплина / С. И. Гессен. — Петроград : Н. Н. Карбасников, 1917. — 32 с.
4. *Дзьобань О. П.* Філософія інформаційних комунікацій : монографія / Дзьобань О. П. — Харків : Майдан, 2012. — 224 с.
5. *Дзьобань О. П.* Суспільна правосвідомість як комунікативно-дискурсивний феномен / Дзьобань О. П., Калиновський Ю. Ю. // Практична філософія. — 2010. — № 2 (36). — С. 160-166.
6. *Дзьобань О. П.* Засоби масової комунікації в культурі суспільства постмодерну / Дзьобань О. П. // Інформація і право. — К., 2011. — № 3 (3). — С. 93-101.
7. Мова, культура й освіта в сучасному світі : збірник наук. пр. до 90-річчя д-ра філол. наук, проф. Романовського О. К. / відп. ред. О. А. Стишов. — К. : Видавничий центр КНЛУ, 2008. — 296 с.
8. Людина. Культура. Освіта. / Матеріали II Всеукраїнських філософських читань пам'яті доктора філософських наук, професора Володимира Ісаковича Шевченка, 17 лютого 2012 р., м. Чернігів; [упоряд. Шакун Н. В.]. — Чернігів : ЧДІЕУ, 2012. — 239 с.
9. Інформаційне суспільство в Україні: інформаційно-правова культура, освіта, наука / Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої Всесвітньому дню інформаційного суспільства, 16-17 травня 2008 р. / ред. І. В. Арістова та ін. — Суми : Довкілля, 2008. — 206 с.